

Sten nr. 9 – Anders Christian Hansen og Ane Kirstine Rasmusdatter

Ane og Anders blev født på Fyn i henholdsvis den 26. februar 1809 og den 9. juli 1814 i Tommerup på gårdene Knarborg og Tallerupgaard. Ane døde den 23. januar 1886 og Anders den 1. marts 1899.

Anders' far døde, da Anders var 12 år, af "tæring" (sikkert hvad vi kalder kræft i dag), og Anders får samme år (meget almindeligt dengang) en "stiffader", der var meget kærlig. Da der var langt til sogneskolen i Tommerup, havde nogle forældre slået sig sammen og selv oprettet en lille skole for deres børn. Her og ved selvstudium samlede Anders sig gode kundskaber, som han tidligt fik brug for, da han hjalp sin stedfar, der var sognefoged, med skriveret. Da han var sognefogedens medhjælper, slap han for soldatertjenesten.

I 1840 købte han og Ane gården Sultholm i Kæret. De betalte hver 1.200 rdlr. foruden en aftægt. At de kom til Gesten, skyldes Anders farbror Simon Andersen, der ejede Søndergaard og havde arbejdet sig frem til en velstående mand.

Sultholm var dog noget ringere end Søndergaard, selv om den var på 206 tdr. land, kun 13 tdr. var opdyrket, og der var kun 2 heste, 2 køer og en del får. Bygningerne var gamle og forfaldne. Men Ane og Anders tog fat med opdyrkningen og forbedring af bygningerne, og for at gården kunne få et andet navn, plantede de en lille ellelund vest for gården, og herefter blev gården kaldt Gestenlund.

Året efter overtagelsen byggede Ane og Anders nyt stuehus, som var færdig ved påsketid i 1842. De var kun lige flyttet ind, og så brændte stuehuset. Anders var ikke hjemme, men på rejse til Fyn, så et par venner rejste til Kolding for at forberede Anders på, at stuehuset var brændt. Det var et stort tab, da stuehuset endnu ikke var blevet takseret, men efter tidens skik hjalp venner og bekendte med at bygge et nyt stuehus.

De skænkede tag, de kørte tømmer til, betalte murerløn med venligt smil til håndværksfolk de bragte kost og mad

De næste år blev udbygningerne også fornyet, så der stod en solid 3 længet gård.

Jorden blev merglet og opdyrket, og Anders var den første i Gesten som brugte svingplov, som han havde taget med fra Fyn.

Anders var en dygtig handelsmand særligt med heste. Han har mange gange gået til Odense og købt heste, som han så kom ridende hjem på. Herefter indfandt der sig de næste dage købere på Gestenlund til hestene, der hurtigt blev solgt.

Allerede året efter, at Anders kom til Gesten, blev han medhjælper for sognefoged Jørgen Bundsgaard på Kærholm, han kendte jo hertil fra sin stedfar, og i 1856 blev han selv sognefoged, "en stilling som han fyldte udmærket i".

Sten nr. 9 – Anders Christian Hansen og Ane Kirstine Rasmusdatter

Han var en god fortæller, statelig af skikkelse, snarere fremtrædende end tilbageholdende, men meget høflig både over for høj og lav. Han var hjælpsom og velvillig overfor enhver og derfor afholdt. Mange søgte hans råd og bistand, og stod det til hans magt, gik de ikke forgæves.

I 1869 stoppede han som sognefoged, men blev kaldt "den gamle sognefoged". At han stoppede skyldes, at han ved oprettelsen af Den Vest- og Sønderjyske Kreditforening var blevet formand for taksationen i Andst, Slaugs og Nørre-Tyrstrup Herreder. Det var han i 30 år, indtil han blev 79 år.

Da han var meget optaget af hvervet ved kreditforeningen, og han var meget optaget af at hjælpe folk med dokumentsskrivning og lignende, solgte han Gestenlund i 1870 til sønnen Hans Simon, dog beholdt han 80 tdl. hede, hvoraf han senere solgte 70 tdl. til Staushede Plantage ved dens oprettelse.

Han var en livlig og munter mand og en stor børneven. Han mødte sjældent børn på sin vej uden at give sig i kast med dem, og børnene hang på ham. På sine gamle dage kunne han tit finde på at gå ind på skolen og bede om at børnene måtte synge en fædrelandssang. Han kunne dog også være alvorlig og gik tit i kirke, og for dem, som ikke havde været i kirke derhjemme, blev præstens prædiken læst højt.

Da sønnen ved en kautionsforpligtelse tabte en del penge, blev gården solgt, og Anders flyttede med sønnen til Surhave ved Brørup. Der gik imidlertid ikke mange år herefter, før han blev svækket og "gik i barndom", hvilket nok skyldes den hårdhændede behandling under fangenskab i 1864. Han døde den 1. marts 1899 på 35 årsdagen for, at han var blevet omringet og taget til fange.

Det var lidt om Anders, men der er især en begivenhed, som er vigtig, og som han fortjener at blive husket for, og det var det, som skete i slutningen af februar og hen i marts under krigen i 1864.

Som følge af denne hændelse/hændelser overrakte kongen efter krigen egenhændigt, da han var i Kolding, Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Hæderstegnet tildeltes: *"enhver, der ved klog og redelig Stræben for Brødres Vel og ved ædel Daad i en engageret Kreds har gavnet Fædrelandet"*. Senere blev han også optaget som æresgæst i Andst Våbenbrødre Afdeling.

På 25 årsdagen for fægtningen ved Vorbasse fortalte Anders livligt om sine minder herfra.

I sidste halvdel af februar 1864 blev Anders sammen med de andre sognefogeder i området indkaldt til møde på Kolding Rådhus. Herredsfuldmechtig Zahn formandede sognefogederne til som tro danske mænd at være agtpågivende og være beredte på hurtigt at efterkomme øvrigheden og de danske officerers ordrer, og de fik ridende stafetter med hjem. Anders fik 2, da han boede tættest på tropperne, 3. dragonregiments 5. eskadron under befaling af ritmester Moe, der lå ved Vejen, men flyttede til Bække næste dag.

Krigen var brudt ud den 1. februar, efter at den danske regering havde nægtet at ophæve Novemberforfatningen, den 5. februar valgte danskerne at trække sig tilbage fra Dannevirke. Preusserne belejrede Dybbøl og de østrigske styrker fortsatte op i Jylland på jagt efter danske hærenheder, der trak sig op gennem Jylland for at holde fjenden i skak. Den 18. april har vi så stormen på Dybbøl.

Men Anders og sognefogederne skulle holde øje med de tyske tropper, og som var rykket ind i Kolding og foretog strejftog ud i omegnen og til Øster Gesten. Når Anders fik det at vide, så sendte han sønnen på 13 år af sted som stafet til Bække for at give danskerne besked.

Der kom ordonanser flere gange i døgnet på gården, og da det var vinter, blev de beværtet på bedste vis. Anders og familien blev kendt med ordonanserne og de med gårdens spisekammer.

Natten mellem den 28. og 29. februar fik Anders ordre fra ritmester Moe til at møde næste morgen i Vorbasse, da de manglede foder til hestene. Den 29. februar kørte Anders til Vorbasse og

Sten nr. 9 – Anders Christian Hansen og Ane Kirstine Rasmusdatter

overværede bl.a. en parade. Under frokosten i præstegården kom der besked om, at prøjserne kommer. Meldingen kom hjemme fra Gestenlund via Bække Mølle.

Hjemme havde Anders søn holdt udkig ved gården og opdagede en mængde mennesker oppe ved kirken, som var preussere. Der skulle så sendes bud til Bække herom, og for ikke at vække opsigt med ridende bud, tilbød tjenestekarlen Johannes Damgaard at løbe til Bække. Han smed træskoene og løb på hosesokker på de mest ufremkommelige veje over den frosne eng til Bække. Han blev opdaget af de preussiske husarer, og de satte efter ham i fuld fart, men de fem heste sad heldigvis snart fast i kæret. Det forsinkede dem, og de var rasende, da de ankom til Gestenlund, men Johannes nåede velbeholden til Bække og hjem igen. I Bække blev Johannes vidne til lidt af kampen.

Anders hjalp til i Vorbasse under træfningen med at forbinde sårede dragoner, at transportere de sårede og de tilfangetagne preussere og fungerede også som midlertidig sognefoged i Vorbasse indtil Vorbasses sognefoged kom tilbage.

Rytterfægtningen ved Vorbasse er gået over i historien, som et af de få danske lyspunkter ved krigen i 1864. Selv om preusserne var i overtal, så lykkedes det danskerne at drive dem på flugt. Der er rejst et mindesmærke ved Vorbasse. Nederlaget i Vorbasse ærgrede preusserne, og det skulle hævnnes.

Den 1. marts blev gården omringet. Ane anede uråd, for hvis de blot ville indkvarteres, havde de ikke omringet gården. Løjtnanten befalede Anders at spænde 2 heste for vognen og erklærede ham for arresteret, og Johannes blev befalet at tage plads på vognen som kusk. Anders bad Johannes om at tage en frakke på, for vi ved jo ikke hvor langt vi skal køre.

Ved Andst fik Anders og Johannes bind for øjnene, og Johannes blev smidt om bag i vognen. Den nye kusk kunne ikke styre de urolige heste, og vognen væltede. Ved Vranderup kom der igen en ny kusk, der bedre kunne styre hestene, og Anders fik lov at tage bindet fra øjnene. Ved Se-

est Vandmølle spurgte mølleren, om han måtte give Anders en kop kaffe, men det blev afslået. Man kørte tilbage til Vranderup til et vagthus, hvor Anders og Johannes blev transporteret ind, og så så Anders ikke mere til sine heste og vogn.

Om aftenen blev de begge forsvarligt bunden med seglgarn om håndleddene på ryggen og om benene ved knæene. De blev sat på en arbejdsvogn på en knippe halm, og bunden med strikker til begge sider af vognen omgivet af 2 menige soldater, en befalingsmand og en kusk og kørt til Brødrehuset i Christiansfeld, hvor de blev båret ind i vagtstuen og sat i et hjørne. Husarerne fornøjede sig med at spytte dem i ansigtet og sparke dem en for en. Efter et stykke tid blev de båret ud i en vogn og lagt i bunden, igen omgivet af vagter og kørt til Haderslev, hvor de ankom kl. 2 om natten.

I Haderslev gik der et stykke tid, inden de blev læsset af vognen. Johannes blev først båret ind som en sæk kartofler med hovedet nedad, og han slog flere gange hovedet mod gelænderet. Da det blev Anders tur, skønt han var meget forpint af sine bånd, lod han sig dumpe ned for tidligt og landede på preusseren, der slog sig, og blodet flød ud af næsen på preusseren. Preusseren blev så vred, at han trak sin sabel, og Anders troede, at han sidste time var kommet. Da Anders kom hjem, sagde han, at det havde været lige meget, så forpint var han af at være bunden. Anders var så tung, at de var nødt til at løse strikken om benene, så han kunne gå ind.

De blev smidt ind i en stor sal med halm på gulvet, hvor der lå mange og sov. Anders klagede over smerter i håndleddene, hvor strikkene havde gnavet hul, og fik strikene skåret over, hvorefter blodet sprang højt i vejret. Så længe Anders levede, kunne man se arrene.

Arrestforvareren var en herlig mand, som gav dem en god seng, og næste morgen kom han med flæsk, kartofler og øllebrød, men Anders var så forkommen, at han ikke kunne spise.

Næste dag ved middagstid kom Anders i forhør og fik besked på at tage alt sit tøj på. Pengene havde de taget fra ham i Christiansfeld. Ved for-

Sten nr. 9 – Anders Christian Hansen og Ane Kirstine Rasmusdatter

høret spurgte de Anders, om han var sognefoged i Gesten, hvortil Anders svarede: Nej, nu ikke mere, i går morges var jeg det, men nu er der rimeligvis blevet en anden konstitueret. Og da Anders havde store smerter efter den hårde behandling, sagde han til de høje herrer: Det må være en dårlig nation, den prøjsiske, når den ikke kan føre en fangen, civil mand uden at mishandle ham, således som jeg er blevet mishandlet. De så på hans håndled og rystede på hovedet og sagde gennem tolkene, at det måtte de heller ikke have gjort. Efter forhøret blev Anders afleveret til en løjtnant, der var en flink ung mand, der talte venligt til Anders, og de kunne nogenlunde forstå hinanden. Løjtnanten fortalte, at de skulle til Flensborg, og han skulle ikke bindes mere. Sammen med løjtnanten, en ung fyr, Johannes og en ældre mand kørte de til Flensborg. Anders glemte aldrig denne venlige løjtnant og sagde: Han var en brav mand, denne løjtnant. Der kan også være barmhjertige mennesker mellem fjenderne.

De kom til Flensborg kl. 2 om natten, og Anders og Johannes blev skilt ad. Anders kom ind i et rum der var ca. 5 x 2,5 m. Der var ingen seng, bord eller stole. De lå på gulvet i det kolde vintervejr. Der blev fyret godt op en gang om dagen, men det kom aldrig til at brænde.

De sad der i 3 uger og havde det varet længere, troede Anders, at han var død. Kosten de fik, var elendig. Om morgenen og aftenen fik de en lerkukke med noget de kaldte thevand. Det var ukogt vand med lidt mælk i. Om middagen fik de en blanding af halvkogt gryn og vand eller brød og vand. På brødet var der smurt noget, som de ikke vidste hvad var, men smør eller fedt var det ikke. Selv den alttædende medfange skrabe det af og smurte det på sine støvler. Johannes brugte neglene til at skrabe det af. En søndag så det ud til, at de skulle have en god ret i form af stuvede kartofler og pølse, men da de skar pølsen over, indeholdt den kun rå, ukogt blod, der løb ud på gulvet. Heldigvis ikke på kartoflerne, som de spiste.

Anders var flere gange i forhør, men han svarede altid så lidt som muligt. Endelig efter 20 dage kom de ud. Hjemme havde gode venner og bekendte snakket om, hvorledes de kunne hjælpe

og få dem fri. Anders fætter Anders Simonsen fra Ravnholt – også en kendt person fra den gang, og som er omtalt i årsskriftet for 2021 – og Simonsen fra Trøllundgård rejste til stiftsamtmanden i Ribe, der rejste til den tyske general Wrandes, og så lykkedes det at få Anders og Johannes fri. En formiddag kom arrestforvareren med Johannes og spurgte, om Anders kendte ham. Arrestforvareren gav herefter Anders sin tegnebog og spurgte, hvor meget der var i den ved afleveringen. 40 rigsdaler, svarede Anders. Det slog akkurat lige til for Anders og Johannes ophold og logis i 20 dage, sagde arrestforvareren, og så blev de befalede at fjerne sig ud af byen så snart som muligt. Det var der ikke noget i vejen for, men det gik ikke så hurtigt, som Anders havde tænkt sig. Han var udaset og ødelagt af pinslerne og sult og dinglede ud af byen. Han kunne ikke mere, da de kom udenfor byen og lagde sig på en grusdyng med besked til Johannes om, at han ikke måtte lade ham falde i søvn.

Der kom en dagvogn, som de kom med. De medrejsende kunne kende Anders, og han fortalte om sine ubehagelige oplevelser. Da et par sømand hørte, at han ingen penge havde, tilbød de ham straks så mange hollandske dukater, som han havde brug for. Under opholdet i arresten var han kommet til at se røveragtig ud med langt skæg. Da de kom til Aabenraa, kom der en barber, der tilbød at barbere og frisere ham, da hans medrejsende havde betalt for ham.

De kom til Haderslev og Christiansfeld og til Kolding. Undervejs fik de noget at drikke ved en bæk, hvor Johannes måtte hjælpe Anders ned, da han var så afkræftet, at han næsten ikke kunne gå. Johannes havde nær heller aldrig fået ham slæbt op igen. I Kolding fik de noget at spise og mødte Anders datter, der var kommet til Kolding for at hente dem hjem i en vogn.

Hjemme igen på Gestenlund kunne Ane ikke kende sin mand igen, så afpillet var han blevet. 2 dage efter var han 2 timer om at gå ned til den nærmeste nabo. Anders var klar over, at havde det ikke været for Johannes havde været med på hjemvejen og passet på ham og plejet ham, så var han gået til. Havde han haft hæderstegn at

Sten nr. 9 – Anders Christian Hansen og Ane Kirstine Rasmusdatter

uddele, så skulle Johannes også have haft et, for han gik også så meget igennem, men han kunne jo bedre tåle det, da han var yngre.

Kilde:

Gjesten Sogns Historie og kirkebogen for Tommerup samt artikel fra "Fra Ribe Amt"

Foto:

Hanna Mailand Nielsen